

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-550-4-21>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАВ ЛЮДИНИ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Красногор О. В.

*кандидат юридичних наук, приватний нотаріус
м. Чернігів, Україна*

Адміністративно-правові відносини є фундаментом функціонування виконавчої влади, реалізації державної політики та взаємодії держави з громадянином. Через ці відносини здійснюється адміністративне регулювання в різних сферах. Вагомість та особливе значення адміністративно-правових відносин у забезпеченні прав і свобод людини, підкреслюється тим, що вони: визначають процедури звернення до органів державної влади; регулюють надання адміністративних послуг; забезпечують механізми оскарження незаконних рішень органів влади; є правовою основою для судового захисту тощо.

Міністерство юстиції України, виконуючи покладені на нього завдання та функції, вступає в адміністративно-правові відносини у сфері охорони прав людини з іншими учасниками, які набувають таких специфічних ознак, як владний, але правозахисний характер; високий рівень юридичної відповідальності та прозорості; міжгалузеву та міжнародну інтеграцію. Ці особливості підкреслюють роль Мін'юсту не лише як адміністратора, а як гаранта реалізації конституційного принципу верховенства права та захисту прав людини в Україні.

Адміністративно-правові відносини, що виникають у діяльності Міністерства юстиції України у сфері охорони прав людини, мають низку специфічних ознак, які відрізняють їх від загальних адміністративних правовідносин у сфері публічного управління. Ці відносини є правовою формою реалізації державної політики щодо забезпечення, дотримання та захисту прав людини.

Слід зазначити, що адміністративно-правовим відносинам Мін'юста у сфері охорони прав людини притаманні такі особливості, а саме:

1) публічно-владний характер, де Міністерство юстиції завжди виступає як суб'єкт владних повноважень, тобто має організаційно-правову перевагу над іншою стороною (громадянином, юридичною особою тощо). Це зумовлює субординаційну модель відносин – характерну ознаку адміністративного права;

2) правозахисна спрямованість. На відміну від загальноадміністративних функцій, ці відносини прямо спрямовані на охорону прав і свобод людини. Вони включають: реалізацію права на звернення; доступ до публічної інформації; координацію правової допомоги; виконання рішень ЄСПЛ; правопросвітницької діяльності населення. Тобто вони орієнтовані на людину як центральну цінність державної політики (ст. 3 Конституції України);

3) комплексний правовий характер (міжгалузевий), оскільки перетинаються з юрисдикцією міжнародного права (у частині виконання рішень Європейського суду з прав людини), цивільного процесу (при правовій допомозі), інформаційного права (у частині доступу до відкритих реєстрів);

4) превентивний та гарантійний зміст, що виражається в тому, що багато функцій Міністерства юстиції не лише реагують на порушення, а й запобігають їм: здійснює експертизу актів законодавства та їх проєктів на відповідність положенням щодо захисту прав людини, положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини; надання роз'яснень законодавства, проводячи правопросвітницьку діяльність; розробка стандартів правозахисту. Це виводить відносини за межі формального адміністрування та надає їм профілактично-гарантійного характеру;

5) обрання орієнтиру у своїй діяльності на міжнародні стандарти. Міністерство юстиції України здійснює адаптацію українського законодавства до міжнародних зобов'язань, зокрема до: Європейської конвенції з прав людини (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 1966), Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 1992), рекомендацій Ради Європи, ООН тощо;

6) наявність спеціальних механізмів реалізації, які координуються або адмініструються Мін'юстом: затверджує нормативно-правові акти з питань функціонування системи надання безоплатної правничої допомоги; координує виконання рішень ЄСПЛ Європейського суду з прав людини у справах проти України; організовує доступ до правової

інформації через відкриті реєстри; здійснює реєстрацію суб'єктів публічного контролю (політичних партій, громадських організацій тощо);

7) публічна підзвітність, оскільки у сфері охорони прав людини чинне законодавство та постійний громадський контроль зобов'язує Міністерство: публікувати звіти; реагувати на запити та звернення; забезпечувати прозорість діяльності через відкриті дані.

Отже, адміністративно-правові відносини у сфері діяльності Міністерства юстиції України щодо охорони прав людини становлять особливий різновид публічно-правових відносин, що поєднують владний та правозахисний характер. Їх значення полягає у забезпеченні процедурного доступу громадян до органів державної влади, наданні адміністративних послуг, реалізації механізмів оскарження незаконних рішень, а також гарантуванні судового захисту. Специфіка цих відносин виявляється у їхній правозахисній спрямованості, міжгалузевій інтеграції, орієнтації на міжнародні стандарти та наявності превентивно-гарантійних функцій. Особливу роль відіграють спеціальні механізми реалізації, що координуються Мін'юстом, зокрема у сфері правничої допомоги, доступу до правової інформації та виконання рішень ЄСПЛ. Важливою ознакою є публічна підзвітність та прозорість діяльності Міністерства, що забезпечує баланс між владними повноваженнями й конституційним принципом верховенства права. Отже, адміністративно-правові відносини Мін'юсту у сфері охорони прав людини виступають не лише формою реалізації державної політики, але й ключовим правовим інструментом захисту прав і свобод людини в Україні.

Література

1. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. [В. В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короед, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єшук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова] ; за ред. проф. В. В. Галуцька. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 272 с.

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 06.09.2025)

3. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. Дата оновлення 29.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 06.09.2025).